

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

THL kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuudesta.

Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista velvoittaa tukipalvelujen käyttöön. Lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä (s.34 ->) kuitenkin todetaan, etteivät viranomaiset ole täyttäneet tukipalvelulain 5 §:n mukaista velvoitetta ottaa Suomi.fi-viestit - palvelua käyttöön täysimääräisesti eikä poikkeuslupahakemuksia ole tehty.

THL toteaa, että laajemman näkökulman sähköisen asioinnin tilasta julkisen hallinnon organisaatioissa, ja myös kunnissa, antaa valtiovarainministeriön Digitalisaation edistämisen ohjelmassa olleen YritysDigi-hankkeen loppuraportti (Saarijärvi 2023). Vuosina 2020, 2021 ja 2022 julkisen hallinnon organisaatioille suunnatun palvelulupauskyselyn mukaan raportoitujen asiointipalvelujen tila oli ennakoitua heikompi: Valtionhallinnossa ilman digitoteutusta olevia asiointipalveluja oli 7% ja nykylainsäädännön vaatimuksia ei täyttänyt 62% asiointipalveluista. Asiakirjojen muuttamista pdf:ksi pidettiin usein riittävänä sähköistämisen tasona (Saarijärvi 2023, s.4).

Vaikka tulokset muodostettiin organisaatioiden itsearviointien perusteella, kuvastavat ne erittäin laajaa kehittämisvelkaa sähköiseen asiointiin liittyen.

Siitä huolimatta, että sähköisen asioinnin kehittämistarpeita on tunnistettu, muodostuu kehittämisen esteeksi ko. raportin mukaan (s.5) asiointipalvelujen pienet volyymit. Tällöin kehittämisen kustannuksia ei saada hyötyjen ja säästettävien resurssien muodossa katettua. Tukipalvelulain 5§ mukaan velvoittavuus tukipalveluihin on olemassa jollei viranomaisen ole

teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua.

THL pitää hyvänä säilyttää laissa velvoittavuudesta poikkeamisen mahdollisuus laissa nyt ilmoitetuista perustelluista syistä. Lisäksi THL näkee kannatettavana, että poikkeusluvan hakemiseen olisi tarjolla käytännönläheiset ohjeistukset tukipalvelujen tuottajalta ja/tai valtiovarainministeriöltä.

Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

Ei lausuttavaa.

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

Ei lausuttavaa.

Muut huomiot

Ei lausuttavaa.

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

Ei lausuttavaa.

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

Ei lausuttavaa.

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

Ei lausuttavaa.

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

Ei lausuttavaa.

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

THL kiittää siitä, että esityksessä on arvioitu muutosten vaikutuksia laajasti.

Sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuuden seurauksena on THL:n mielestä syytä kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota viestien todelliseen tavoitettavuuteen ja kansalaisten oikeuksien toteutumiseen.

Kuinka turvataan kansalaisten yhdenvertaisuus ja viranomaisviesteihin liittyvien velvoitteiden toteutuminen esimerkiksi tilanteissa, joissa vakava ja äkillinen tilanne kuten sairastuminen tai läheisen kuolema suistaa muutoin digikyvykkään henkilön arjen heikentäen tällöin pidemmäksikin aikaa henkilön toimintakyvyn? Tai jos jo muutoin haavoittuvassa asemassa olevan henkilön puhelin rikkoutuu eikä hänellä ole mahdollisuutta uutta hankkia. Tai jos henkilöllä on suomi.fi -tili, mutta hän suorittaa vankeusrangaistusta, jolloin hänen pääsyään älylaitteelle ja nettisivuille on voitu rajoittaa. Täten THL toivoo, että olisi säädöstasolla olemassa varmistusmekanismi sille, että viestit ovat tavoittaneet kohteensa.

THL pyytää huomioimaan yksityisten digipostipalveluiden laajemmassa hyödyntämisessä, että viranomaisviestinnän luotettavuus ei saa vaarantua. Esityksessä todetaan, että kaupallisia digipostitoimijoita sääntelisivät toiminnalliset, tekniset ja turvallisuusvaatimukset, jotka palvelun on täytettävä saadakseen toimiluvan viranomaispostin digitaaliseen välittämiseen. THL näkee, että vaatimusten arviointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Seuraukset ns. arviointilakiin ja sen muutosehdotuksiin on syytä myös selvittää - tulisiko myös yksityisten toimijoiden järjestelmät arvioida ja auditoida viranomaisilta vaaditun tason mukaisesti, jotta niitä voitaisiin käyttää viranomaisviestinnässä.

Muut huomiot

Esityksen mukaista suomi.fi viestien käyttöönottosuunnitelmaa on yleisesti ottaen pidettävä käytännössä vaikeana toteuttaa esityksessä ilmoitetussa aikataulussa, koska kehittämisvelka sähköisen asioinnin osalta on YritysDigi-hankkeen loppuraportin mukaan julkishallinnossa ja kunnissa merkittävä. Näin lyhyellä aikajänteellä on todennäköistä, että organisaatioilla ei ole mahdollisuutta varautua muutoksiin ja toteuttaa niitä tarvittavilta osin. Olemassa olevaa tilannetta hankaloittaa edelleen valtion tiukkeneva taloustilanne, joka pakottaa organisaatioita jatkuvasti priorisoimaan kehittämistarpeita edelleen.

Häkkinen Sanna
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos